

УДК 82.04 + 811.111 + 809.7

ХРОНОТОПНИЙ ПОЛІФОНІЗМ РОМАНУ “THE RECOGNITIONS” ВІЛЬЯМА ГЕДІСА

Сергій Сушко

ПВНЗ “Краматорський економіко-гуманітарний інститут”
вул. Паркова 43а, 15, Краматорськ, 84300, Україна
e-mail: info@kegi.com.ua

Досліджено багатовимірну структуру та новаторські риси хронотопу в етапному романі американського постмодернізму. Провідна домінанта хронотопної організації “*The Recognitions*” – складний синтез часової та просторової координат у єдине художнє ціле, яке психологізує наратив, образи персонажів та метанаратив роману.

Ключові слова: хронотоп, постмодерністський, художній час, психологічний час, інтелектуальний простір, автофікціональний, підробка, інтертекстуальний, наратив

Сутнісною характеристикою художнього твору є його часопросторовий вимір. Категорію хронотопу утворює переосмислене художником сприйняття часу і простору як суб’єктивних категорій. Художник розбудовує о б р а з часу і о б р а з просторово-предметного світу як *модель* власного чи персонажного бачення і відчуття плину часу та самолокалізації у просторі й світі речей.

Нова парадигма художнього часу набирає розвитку (починаючи з новаторських пошуків і добутоків Дідро, Стерна, Флобера, Конрада, Веллса та інших) у ХХ ст. Зупинка часу в персонажному сприйнятті, вільний перебіг подумки між різними часовими вимірами, паралельна локалізація героя у різних часових періодах та локусах є ознаками хронотопу багатьох модерністських та постмодерністських творів минулого й сучасного століття.

Проблемам хронотопу в літературі присвячено чимало ґрунтовних праць, як тих, що стали вже класикою хронотопних досліджень, так і нових. Однією з найвідоміших праць є, безумовно, “Форми времени и хронотопа в романе” М. Бахтіна. З великої низки принципів положень цього фундаторського дослідження увагу привертають дві домінянти: органічна художня єдність часових та просторових координат твору, а також емоційно-ціннісний аспект хронотопу: “... *хронотоп в произведении всегда включает в себя ценностный момент... Все временно-пространственные определения в искусстве и литературе неотделимы друг от друга и всегда эмоционально-ценностно окрашены. ... Но живое художественное созерцание (оно, разумеется, также полно мысли, но не абстрактной) ничего не разделяет и ни от чего не отвлекается. Оно схватывает хронотоп во всей его целостности и полноте*”[1]. Бахтін виокремлює хронотоп порогу, як такий, що насичений високою емоційно-ціннісною інтенсивністю: “*он может сочетаться и с мотивом встречи, но наиболее существенное его восполнение — это хронотоп кризиса и*

жизненного перелома. ... В литературе хронотоп порога всегда метафоричен и символичен, иногда в открытой, но чаще в имплицитной форме” [1].

Цінним новаторським добутком є монографія Нонни Копистянської “Час і простір у мистецтві слова”, яка містить аналіз відомих праць, а також авторські концепції та розвідки. Вчена характеризує теорії хронотопу С. Скварчинської, М. Бахтіна, Д. Ліхачова, О. Чичеріна і дає посилання на велику гаму фахової літератури з питання. Безмежні й захоплюючі можливості для аналізу хронотопу художнього твору відкриває вичерпна (але, очевидно, відкрита для доповнення) класифікація та систематизація різновидів хронотопу – схеми художнього часу і простору [2]. Засадничий характер мають численні ідеї Копистянської стосовно хронотопної проблематики, зокрема у статті про поняття та історію термінів “ЧАС” і “художній час”: взаємопов’язаність вибору письменником часової площини та його належності до певної естетичної системи, напряму, різновиди художнього часу – у творі, в рецепції, в дослідженнях, акцент на ідеї Ф. Шеллінга, що мистецький твір є “організмом” [3].

Відомим доробком у царині хронотопних досліджень художнього тексту є праця В. Н. Топорова “Пространство и текст”. У ній автор зосереджує дослідницьку увагу на міфопоетичному просторі, який є атрибутуом текстів “*посиленого*” типу – “художніх, окремих видів релігійно-філософських, містичних тощо”. Прикметною є наступна концептуальна теза праці вченого: “*В мифопоэтическом хронотопе время сгущается и становится формой пространства (оно “специализуется” и тем самым как бы выводится вовне, откладывается, экстенсифицируется), его новым (“четвертым”) измерением. Пространство же, напротив, “заражается” внутренне-интенсивными свойствами времени (“темпорализация” пространства), вытягивается в его движение, становится неотъемлемо укорененным в разворачивающемся во времени мифе, сюжете (т. е. в тексте)*” [4].

Еволюцію дослідницьких уявлень про хронотоп добре узагальнює сучасна концепція хронотопного комплексу, про яку пише В. Бібік: “*Введені дослідниками додаткові елементи у взаємозв’язок простору і часу дають можливість розширити межі хронотопу до хронотопного комплексу, у якому до структурних компонентів часу, простору слід віднести дух, людину, героя*” [5].

Англомовне літературознавство не обминає своєю увагою проблематику хронотопа також. Безперечно класичними можна вважати праці “**Time and the Novel**” (А. А. Mendilow, 1952), “**The Spatiality of the Novel**” (Kestner J., 1978). До сучасних фахових розвідок хронотопа належить книга Пола Сметгерста “**The Postmodern Chronotype: Reading Space and Time in Contemporary Fiction**” (Paul Smethurst, 2000). В ній автор досліджує постмодерністський хронотоп у його увираженнях у відомих романах “**Lanark**” Аласдера Грея, “**Waterland**” Грехема Свіфта, “**Hawksmoor**” і “**First Light**” Пітера Акройда, “**The Childin Time**” Йена Мак’юнена та інших. Порівнюючи хронотоп у модернізмі й постмодернізмі, вчений виокремлює два визначальних зсуви в хронотопі останнього: “*Here then is the first significant change that can be conceived as a spatial and temporal change in the way we see the world: postmodernism signal a radical loss of differentiation between the real world as historical and geographical referent, and representation of the real world. And the second significant shift is that this loss of the real occurs not in the age of machines that were visible and palpable, but in the age of information, where so much is invisible and falsifiable*” [8].

Предметом цього дослідження є хронотоп у впливовому американському романі “**The Recognitions**” (“Розпізнавання”), надрукованому 1955 року. Хронотоп цього етапного роману визначає саме перший зсув, на який вказує П. Сметгерст, а саме втрату – в спеціальному і темпоральному вимірах – розбіжності між реальним світом як історичним і географічним

референтом та репрезентацією реального світу. Попри свій “поважний” вік і фундаторський статус в американській постмодерністській літературі цей перший роман Вільяма Гедіса ще чекає свого читача та повніших академічних досліджень у вітчизняному літературознавстві. Англomовна критична рецепція твору (*‘one of the most misunderstood and misrepresented works of modern fiction’* – Gioia Ted) дещо нагадує історію з обуренням-схваленням джойсівського “Уліса” на час його виходу з друку: за поодинокими позитивними відгуками майже винятково негативна оцінка критики.

Статусу своєрідної класики студій, присвячених творчості В. Гедіса, набув збірник Гарольда Блума “William Gaddis” у серії Bloom’s Modern Critical Views. Влучним і коректним є наступне визначення нерозділеності життя і творчості в образі В’ятта, (псевдо)протагоніста твору: *“Wyatt is not only an individual artist, but an Everyman whose concerns are universal; his art—and art in general—is no mere adornment or addition to life, but life itself in the deepest and truest sense. This is part of the achievement of the novel: it succeeds in turning the simple analogy of art and life into a baffling and frightening identity”* [6].

У цьому збірнику та в корпусі доступних для наукового обігу матеріалів нами не зафіксовано спеціальних досліджень хронотопу “The Recognitions”. Але дослідження хронотопної структури цього роману залишається актуальним. Важливою, на наш погляд, дослідницькою проблемою є така: як темпоральна та спадіальна складові увиразнюють проблематику твору та образи персонажів. Першорядною є також проблема визначення специфіки та типології хронотопу в постмодерністському романі взагалі. Але її аналіз потребує, звичайно, ширшого, ніж один роман контексту.

Відстежуючи темпоральну складову ключового постмодерністського роману, зазначимо, що в “Розпізнаваннях” домінує специфічний художній час, який визначають дисгармонія з фізичним часом, суб’єктивне персонажне відчуття часу, філософсько навантажена рефлексія стосовно сутності часу та його сприйняття, паралелізм часових вимірів, проекція минулих часових епох на сучасне буття і свідомість персонажів. Прикладом увиразнення художнього часу та його перетинання з персонажним відчуттям простору в романі є образ Езме, талановитої поетеси. У стані розпаду від неспроможності відтворити у слові, записати відчутний нею вірш, вона сприймає його як атрибут простору, де вже не існує оригінальності, сам простір є первинним джерелом, у якому існують готові твори. Езме саму себе відчуває як вірш, ототожнює себе з ним. А як можна виразити саму себе, коли відчуваєш такий шалений інформаційний тиск ззовні:

“It was through this imposed accumulation of chaos that she struggled to move now: beyond it lay simplicity, unmeasurable, residence of perfection, where nothing was created, where originality did not exist: because it was origin; where once she was there work and thought in causal and stumbling sequence did not exist, but only transcription: where the poem she knew but could not write existed, ready-formed, awaiting recovery in that moment when the writing down of it was impossible: because she was the poem”[7].

Саме муки творення викликають у Езме міркування про невпинний та невблаганний плін часу. Уособлений у безупинному русі годинникових стрілок по коду циферблата, спливаючий час обумовлює тривогу й неспокій, які матеріалізуються у складках обличчя, формують візерунок тривоги (fabric of anxiety), що влітається в мереживо залежностей від тисячі речей, яким не треба було трапитися, але вони таки трапилися: від міриад нешляхетних вчинків, які мали відбутися, але вони не відбулися. І це призводить до несумісності цих незчисленних різнополюсних миттєвостей, з яких складається життя, миттєвостей, яких чекаєш, від яких відмовляєшся, поки не проживаєш життя в непов’язаних до самої смерті фрагментах, а потім годинник на руці зупиняється:

“Every tick, synchronized, tears off a fragment of the lives run by them, the circling hands reflected in those eyes watching their repetition in an anxiety which draws the whole face toward pupiled voids and finally, leaves lines there, uncertain strokes woven into the flesh, the fabric of anxiety, double-webbed round dark-centered jellies which reflect nothing. Only that fabric remains, pleached in the pattern of the bondage which has a beginning and an end, with scientific meanness in attention to details, of a thousand things which should not have happened, and did; of myriad mean events which should have happened, and did not: waited for, denied, until life is lived in fragments, unrelated until death, and the wrist watch stops” [7].

Часова координата роману “The Recognitions” розгортається загалом у хронологічній послідовності. Але в межах поступового зображення періодів в житті героїв та другорядних персонажів розбудовується інша, складніша структура часу. Цю структуру утворює індивідуалізоване психологічне сприйняття часу персонажами й відповідне відтворення цього сприйняття автором твору.

Хронотопний поліфонізм роману формує широка низка засобів художнього відтворення часу:

– підсвідоме або суто телепатичне відчуття і сприйняття подій, що щойно відбулися, але на далекій відстані від “реципієнта”:

His most remarkable accomplishment had occurred right after Hallowe'en. He was in his mother's sewing room going through the button drawer, in the afternoon when he should have been taking his nap, when she came in. She was dressed in white, and although she appeared to be looking for something, she did not seem to see him. He ran toward her, crying out with pleasure, but before he could reach her she turned and went out, at the instant Aunt May came through the door.

– відчуття безмежності й невичерпності часу в людському житті, коли панує думка, що часу на все вистачить:

A feeling of liberation came over Reverend Gwyon. Whether it was release from something, or into something, he could not tell. He felt that a decision had been made somewhere beyond his own consciousness: that he must follow its bent now, and discover its import later. There would be time.

There would be time: just as the sun sped up over the margin of the earth in the miracle of its appearance and then, assured in its accomplishment, climbed slowly into day.

– миттєвий перехід від повернення в далекий час до реального моменту буття:

“Gwyon bounded out of bed in sudden alarm, his feet on the cold tile -woke him to himself in Madrid and he stood shivering with life, and the sense of being engulfed in Spain's time, that, like her, he would never leave”.

– Відчуття часу як нескінченної низки циклів, що продукують себе, практично без відхилень:

“Each generation was a rehearsal of the one before, so that that family gradually formed the repetitive pattern of a Greek fret, interrupted only once in two centuries by a nine-year-old boy who had taken a look at his prospects, tied a string round his neck with a brick to the other end, and jumped from a footbridge into two feet of water. Courage aside, he had that family's tenacity of purpose, and drowned, a break in the pattern quickly obliterated by the calcimine of silence” [7].

“The Recognitions” маніфестує системну рису постмодерністського хронотопу, яка полягає у відсутності чітких маркерів, меж, переходів у часовій і просторовій координатах тексту. Красномовним прикладом є фрагмент, у якому розмова В'ятта з дружиною вдома продовжується – без жодного переходу, відразу ж у другому рядку тексту – розмовою Естер з Отто в кафе про свого чоловіка:

– *Why do you always leave me so quickly afterward? Why do you always want a cigarette right afterward?*

– **Reality, he answered.**

– **Reality? Otto repeated.** – *Well I always think of it as meaning the things you can't do anything about. This was an argument which many women might have welcomed; and, from the way he raised one eyebrow, it might appear that many had. Nevertheless, Esther continued to stare into the cup before her. – I mean . . . Otto commenced.*

– *I think he thinks of it as...*

– *Yes? He asked, after pausing politely.*

– *As nothing, she said. – As a great, empty nothing.* [7]

У цитаті напівжирним шрифтом виділяємо дві репліки, які належать двом персонажам, але водночас двом різним епізодам, які відбуваються в різний час у різних місцях. У першому епізоді (до цитати) В'ятт висловлює навіть розпач від нездатності пригадати дещо важливе з метою втілити, виразити це у творчому акті, другий епізод експлікує стурбованість Естер, дружини В'ятта, стосовно ставлення її чоловіка до реальності й реального часу як другорядних чинників у його житті та свідомості. Зрозуміло, що таке ставлення В'ятта до реальності не може влаштувати Естер, тому що вона є частиною реальності, яку, за її словами, чоловік сприймає як *a great, empty nothing*.

Цитований фрагмент дає підстави виокремити у романі **психологічний час** як різновид категорії художнього часу.

У теорії хронотопу продуктивною є концепція художнього простору як поліструктурного утворення. Художній простір – не лише географія і топографія місця подій, топос чи локус – це значно ширша, відкрита гама інших вимірів, які метафорично переосмислюються як простори – інтелектуальний, психологічний, історичний, естетичний, етичний, аксіологічний, метанаративний, дискурсивний, автофікціональний, інтертекстуальний тощо.

Розгалужений **інтелектуальний простір** є одним із визначальних у хронотопній структурі роману. У його поліфонії вирізняється у якості концептуального простір, який можна назвати автофікціональним. Він поєднується, перетинається з метанаративним простором за спільною тематикою, яку перш за все утворює проблема творчої оригінальності митця. Наголосимо, що ця проблема відчувається у творі такою, що турбує автора не меншою мірою, ніж героїв / персонажів твору. Це відчуття передається низкою емоційно насичених фрагментів, які актуалізують постмодерністський постулат про принципову нездатність творення нових, оригінальних текстів сучасним мистецтвом, сучасним митцем. У постмодернізмі сучасний текст сприймається як компіляція, свідомо або напівсвідомо переробка чужих, попередніх текстів світової культури. Для В'ятта таким претекстом є полотна видатних художників минулого, фламандців зокрема. Він здатен майстерно копіювати їхні картини до завершеності, подібності оригіналам, але власні картини залишаються незавершеними. Ще підлітком він відчув незборимий покликання до копіювання відомих полотен і це йому вдалося, хоч і не завжди, набагато краще, ніж завершити розпочатий портрет матері, яку він втратив ще в ранньому дитинстві. У схвильованій розмові з батьком В'ятт-підліток так пояснює свою неспроможність завершувати розпочаті картини:

– *There's something about a ... an unfinished piece of work, a ... a thing like this where . . . do you see? Where perfection is still possible? Because it's there, it's there all the time, all the time you work trying to uncover it. Wyatt caught a hand before him and gripped it as his father's were gripped behind the back turned to him. —Because it's there . . . , he repeated.*

Gwyon turned back to the unfinished panel muttering, —Yes, yes . . . Praxiteles [7].

Інтелектуальну насиченість роману обумовлює та забезпечує великий інтертекстуальний масив, сегментами якого є вражаюча за обсягом низка алюзій, ремінісценцій, мотивів, які запозичені зі сфер мистецтва різних часів, у тому числі й античних. Концептуально важливою є ремінісценція фрагмента з праці Цицерона про давньогрецького скульптора Праксителя, якому римський філософ відмовляє в самостійній творчій здатності, а лише наділяє його вмінням відсікти в камені зайве, зовнішнє, те, що загороджує всередині брили саму вже готову скульптуру. Цей мотив звільнення готової форми є одним із провідних в інтелектуальному просторі роману: *that passage in Cicero's Paradoxa, where Cicero gives Praxiteles no credit for anything of his own in his work, but just for removing the excess marble until he reached the real form that was there all the time* [7].

Психологічний простір роману утворює, безперечно, одну з домінант поетики твору. У ньому знову ж таки провідним є зображення дихотомії оригінальної творчості й епігонства, репродукування, підробки, імітації. Естер, дружина В'ятта, в розпачі від його нездатності й небажання завершити розпочаті оригінальні твори. Вона намагається розгадати феномен нездатності свого чоловіка до творчої оригінальності і знаходить цікаве психологічне обґрунтування. Вона вбачає цей феномен у неспроможності чоловіка відчути й зрозуміти душу, прагнення близької людини й всіх людей навколо нього:

— *Esther, I don't want to be unkind . . .*

She looked at him, full in the face where nothing moved to be tray the man she had loved; then her eyes, moving quickly, searching, lost and found and lost him again. — But you are, she whispered. — You are all the time. Her voice rose dully, and then it broke. — You shouldn't know other people if you have nothing to share with them. You shouldn't even know them, she cried. And she sobbed, — You haven't . . . ever shared anything with me . . . you won't help me do things, you do them for me but you won't help me . . . you . . . offer to do the dishes, but you wouldn't help me do them, I know you'd do them if I said yes but you wouldn't help me ... [7].

Суттєвою ознакою постмодерністського роману є брак розгорнутої, послідовної експозиції характерів і подій, коли невідомими залишаються темпоральна та локативна характеристики образу, сцени, фрагмента, їхня – також темпоральна та локативна – співвіднесеність з іншими образами, сценами, подіями.

Ознакою наративу й хронотопу в романі "The Recognitions" є неочікуваний "стрибок" від однієї незавершеної сцени до іншої. У романі чимало прикладів такої ознаки, яку ми назвемо "нарративною конфронтацією" або "нарративною редукцією". Щойно йшла мова про одну подію, один персонаж, коли раптом у наступному рядку тексту попередня сцена змінюється іншою, з іншим суб'єктом та локусом дії. Ця ознака актуалізує себе в цьому творі (так само, як і в "Теслярській готиці") як прикметна рису стилю та творчого методу Гедіса. Непідготовлена жодним маркером тексту поява іншого персонажа вносить певний дисонанс у читацьке сприйняття наративу як зрозумілої послідовності подій у просторі і часі. Іноді такі неочікувані появи, здається, не мають жодного відношення до провідних сюжетних ліній, хоч і не можна виключати їхнього імплікативного навантаження в подальшому наративі. З незрозумілих причин письменник при таких переходах іноді не вважає за потрібне навіть вказувати імені персонажа, як наприклад, у епізоді відвідування В'яттом Гвінном свого батька-священника. Що саме В'ятт відвідує домівку батька, можна зрозуміти лише контекстуально, але й на контекстуальному рівні виникають перешкоди ідентифікації персонажа у зв'язку з тим, що кожен з тих, хто його зустрічає, і сам батько, сприймають його за іншу людину.

У спонтанному перебігу локусу й часу подій маємо, можливо, актуалізацію такого параметру романного хронотопу, як **зупинка часу**, несприйняття його як плинної субстанції, що має

три виміри – минуле, сучасне, майбутнє. Відчуття й сприйняття часу як **синкретичної єдності** властиве, найперше, тим персонажам роману, свідомість яких затьмарена душевним та розумовим розладом, неадекватністю сприйняття дійсності, дисфункцією, близькою до божевілля. Це батько В'ятта, Гвінн преподобний, дід В'ятта по лінії матері Тесляр Міста, тітка Мей та служниця пасторського будинку Дженіт (у цьому сенсі виникає цікава проблема встановлення можливих прототипів твору). У свідомості цих чотирьох персонажів панує повна мішанина часових вимірів, вони перебувають у стані постійної рефлексії, предметом якої є мітраїзм, релігія, яку вони сповідують. Хронотоп цих персонажів **однobarвний, одновимірний**, він збігається в одну крапку – час та ментальний простір мітраїзму, відображений у відповідних релігійних текстах.

Прикметною рисою художньої структури “Розпізнавань” є зміна технік письма, реєстрів або різновидів стилю. Першу главу Розділу II відкриває епізод подорожі містом м-ра Півнера, батька Отто (драматурга-початківця). Він живе в Нью-Йорку, восьмимільйонному мегаполісі вже в середині XX ст. (**коли саме і відбувається дія роману**). Здавалося б, повернення додому з офісу, частину міським транспортом, частину пішки, це звичайнісінька й невиразна подія, зображення якої не потребує нових граней.

Але – доволі неочікувано – зауважуємо в цьому фрагменті те, що нагадує Джойсову стильову палітру, декілька її увиразнень, у романі “Уліс”. Це, по-перше, калейдоскопічне відтворення вражень та баченого на вулицях міста. По-друге, це унікальне поєднання персонажного самосприйняття й самовідчуття з відстороненим авторським зображенням персонажа й екстер’єру. По-третє, це техніка “плину свідомості”, яка відтворює мимовільний асоціативний перебіг думок та напівсвідомих уявлень персонажа.

У хронотопному вимірі цей фрагмент є яскравим прикладом синтезу часової та просторової координат роману в **єдине онтологічне та психологічне ціле**. Його завершує надскладна, справді карколомна метафора підробки, фальші, драматичної помилки людини у виборі справжніх цінностей. Засобами шрифтового виділення покажемо слова, які належать до хронотопного лексичного реєстру:

Over and under the ground he hurried toward the place where he lived. No fragment of time nor space any where was wasted, every instant and every cubic centimeter crowded crushing outward upon the next with the concentrated activity of a continent spending itself upon a rock island, made a world to itself where no present existed ... [7].*

Далі у цитованому фрагменті, одному з найскладніших у творі, навіть виникають у статусі підробки або фальші вісім мільйонів мешканців Нью-Йорк Сіті (*eight million counterfeits who moved with the plumbng weight of lead coated with the frenzied hope of quicksilver*). Враховуючи загальний контекст твору, маємо у фрагменті переконання письменника (як аспект автофікціонального простору роману) у драматичній невідповідності матеріальних прагнень і сподівань сучасної людини справжнім цінностям людського буття.

Систематизуємо висновки з першого аналізу складного хронотопу роману В. Гедіса “*The Recognitions*”. Наступні ознаки й чинники експлікують хронотопу роману:

1. Чергування прямих, точних часопросторових координат з непрямими, невизначеними, іноді їх відсутністю. У цьому чергуванні переважає саме останній різновид хронотопу, невизначеність темпоральної складової.

2. Неочікуваний, нарatively непередбачений перехід від однієї сцени до іншої у форматі, що нагадує кінематографічний монтаж сцен, але на текстуальному рівні такий палімпсестовий характер нарativity сприймається як нічим не вмотивоване ускладнення тексту. Хронотопним сегментом такого переходу є ускладнення визначення часу та місця сцени, події, епізоду.

3. Темпоральна складова хронотопу роману маніфестує себе переважно у лакунарній та імпліцитній формах. При тому, що часова лакунарність у художньому творі не є відкриттям постмодерністської поетики, в цьому творі вона стоїть на перешкоді більш переконливого розкриття характеру. Часовий редукціонізм, наративна конфронтація у романі Гедіса виявляють себе в калейдоскопічному чергуванні сцен та епізодів за відсутності зображення суттєвих для розуміння характеру періодів, етапів його життя.

4. У художньому часі постмодерністського роману спостерігаємо системну концептуальну особливість: однопорядковість, нерозподіленість часових вимірів – минулого, сучасного, майбутнього. Привертає до себе увагу сприйняття майбутнього під кутом зору ретроспекції, тобто з далечини минулого – як передбачення, прозріння, передчуття.

5. Надтекстовий хронотоп роману актуалізує себе на рівні відчутного в романі дискурсу автофікціональності та зіставлення, на рівні підтексту, драматизму пошуку самоідентичності героїв твору з помилковими цінностями й пріоритетами сучасників і співвітчизників письменника. Цю внутрішню, надтекстову полеміку письменника відзначають англомовні дослідники творчості Вільяма Гедіса:

6. Хронотоп роману дозволяє виокремити у творі **психологічний час** як різновид категорії художнього часу. Психологізація хронотопу маніфестує себе в низці форм – авторському та персонажному міркуванні про час та простір особистого й загальнолюдського буття; персоніфікації та метафоризації часопросторового сприйняття; інтертекстуальному прошаркові, що психологізує дискурс хронотопу; інтегрованому авторсько-персональному дискурсі, що актуалізується в формі філософських спостережень-узагальнень.

7. Просторову парадигму в романі характеризує концептуально закладена несумісність і різнопорядковість локусу й топосу як різновидів “місця перебування” персонажів твору. Якщо локуси загалом прив’язують до певного конкретного місця протікання подій, то романна категорія топосу в сучасних теоріях хронотопу набуває універсального характеру або багатовимірності, яку термінологічно визначаємо як “просторову множинність хронотопа”. Ця субкатегорія хронотопу маніфестує себе у великій низці різновидів: простір міста й людини в ньому (урбаністичний хронотоп за Бахтіним), простір природи й природних явищ, ментальний простір, психологічний простір, простір порогу, простір мети й сенсу людського буття, простір митця і творчості, інтертекстуальний простір.

8. Хронотоп роману В. Гедіса “*The Recognitions*” заслуговує подальшого вивчення в означених у статті параметрах і різновидах – для встановлення своєрідності його конфігурації у творі, наближення до вірогідної інтерпретації його концептуального змісту, розробки методологічного підходу до аналізу художнього хронотопу.

1. Бахтин М. М. Формы времени и хронотопа в романе [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://philologos.narod.ru/bakhtin/hronotop/hronotop10.html>. 2. Копистянська Н. Х. Час і простір у мистецтві слова : монографія / Нонна Копистянська. – Львів : ПАІС, 2012. – 344 с. 3. Копистянська Нонна. Час / художній час: до питання про історію поняття і терміна. [Електронний ресурс]. – [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://litmisto.org.ua/?p=18987>. 4. Топоров В. Н. Пространство и текст. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.opentextnn.ru/space/?id=1810>. 5. Бібік В. Функціонування локального, зовнішнього та внутрішнього типів простору в романі “Невеличка драма” Валер’яна Підмогильного. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/216/1/Bibik.pdf>. 6. Bloom Harold. To Soarin Atonement : Art As Expiationin Gaddis’s The Recognitions. //Bloom Harold. William Gaddis (Bloom’s

Modern Critical Views). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ua.bookfi.org/book/1210415>.
 7. Gaddis William. The Recognitions. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [/http://ua.bookfi.org/g/William%20Gaddis](http://ua.bookfi.org/g/William%20Gaddis).
 8. Smethurst Paul. The Postmodern Chronotype: Reading Space and Time in Contemporary Fiction. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://books.google.ga/books?id=7LpmsIIRnDIC&printsec=frontcover&hl=fr#v=onepage&q&f=false>.

ХРОНОТОПНИЙ ПОЛІФОНІЗМ РОМАНА “THE RECOGNITIONS” ВІЛЬЯМА ГЕДДИСА

Сергей Сушко

*Частное высшее учебное заведение
“Краматорский экономико-гуманитарный институт”
ул. Парковая, 43а, 15, Краматорск, 84300, Украина
e-mail: info@kegi.com.ua*

Исследована многомерная структура и новаторские черты хронотопа в этапном романе американского постмодернизма. Ведущей доминантой хронотопной организации “*The Recognitions*” является сложный синтез временных и пространственных координат в единое художественное целое, которое психологизирует нарратив, образы персонажей и метанарратив романа.

Ключевые слова: хронотоп, постмодернистский, художественное время, психологическое время, интеллектуальное пространство, автофикциональный, подделка, интертекстуальный, нарратив.

THE CHRONOTOPE POLYPHONY IN WILLIAM GADDIS’ *THE RECOGNITIONS*

Serhiy Sushko

*The Private Establishment of Higher Learning
“Kramatorsk Institute of Economics and Humanities”
43a, Parkova St., Kramatorsk, 84300, Ukraine*

The article tackles a multifaceted structure and innovative features of the chronotope in the groundbreaking novel of the American postmodernism. The chronotope organization in *The Recognitions* is dominated by an intricate synthesis of the temporal and spatial constituents into one fictional entity. This complex entity imparts a psychological delineation to the novel’s narrative, metafiction and characters’ portrayal.

Keywords: chronotope, postmodernist, fiction-modified time, psychological time, intellectual space, autofictional, forgery, narrative.

Стаття надійшла до редколегії
27.04.2014 р.

Статтю прийнято до друку
21.09.2014 р.